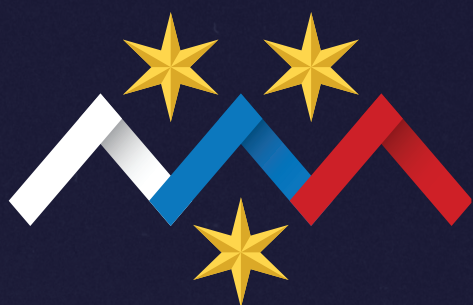

SLOVENIJA 30

STALI SMO IN OBSTALI

30. OBLETNICA RAZGLASITVE
IN OBRAMBE SAMOSTOJNE
IN NEODVISNE DRŽAVE
REPUBLIKE SLOVENIJE

**STALI SMO IN OBSTALI: 30. obletnica
razglasitve in obrambe samostojne in
neodvisne države Republike Slovenije**

izdajatelj	Urad Vlade RS za komuniciranje
direktor	mag. Uroš Urbanija
avtorica	dr. Andreja Valič Zver
urednica	Tanja Glogovčan Belančič
fotografija na naslovni strani	Joco Žnidaršič
tisk	Muflon d.o.o.
število izvodov	800.000

Ljubljana, 2021

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

94(497.4)"1987/1991"

VALIČ Zver, Andreja

Slovenija 30 : stali smo in obstali : 30. obletnica razglasitve in obrambe
samostojne in neodvisne države Republike Slovenije / [avtorica Andreja
Valič Zver]. - Ljubljana : Urad Vlade RS za komuniciranje, 2021

ISBN 978-961-6435-67-3
COBISS.SI-ID 66939139

Janez Janša

Minister za obrambo 1991

Stali smo in obstali. Še vedno stojimo. In bomo tudi v prihodnje.

Evropa in še posebej Evropska unija je danes v veliki meri prostor miru in vsaj relativnega napredka, pa si nekateri narodi, ki brez lastne države živijo v njenem osrčju, kljub temu prizadevajo, da bi postali nacija in samostojen subjekt v mednarodni skupnosti. Tudi širše na planetu Zemlja danes obstaja veliko narodov, ki so veliko večji od slovenskega, pa nimajo lastne države, čeprav si jo z nekaj izjemami praviloma vsi želijo. Slovenci smo si pravico do lastne države izbojevali pred tridesetimi leti. V zgodovini vsakega državotvornega naroda obstaja točno določeni čas, ki je omogočil, da je neki narod postal suveren, sam svoj gospodar. Ta čas, običajno vezan na dogodke, ki so omogočili osamosvojitve in postavitve na svetovni zemljevid oziroma mednarodno priznanje, narodi častijo kot nekaj »svetega«. Ta čas je vrednotno središče naroda. Za nas, Slovence je to čas osamosvajanja. Znotraj tega časa, ki se razteza od leta 1987 do leta 1992, posebej izstopa čas plebiscita za samostojno Slovenijo, na katerem smo si Slovenci edinokrat doslej v zgodovini sodbo dobesedno napisali sami. In ta je bila veličastna. Iz tega časa posebej izstopajo tudi dnevi in tedni na vrhuncu vojne za Slovenijo, ki se je dejansko začela maja 1990, ko so nas razorožili. To so bili tedni, dnevi in ure v juniju in juliju 1991, ko je bilo vse na kocki. Samostojna in evropska prihodnost Slovencev, demokratična ureditev, naša vera in postave, blaginja in naša življenja. To so bili dnevi, ko se je leto prej razoroženi narod znova postavil za svoje pravice, razglasil samostojno Slovenijo in se uprl agresiji jugokomunistične armade. V tistih dneh je nekaj odstotkov Slovencev, ki so ob množični podpori slovenskega narodnega in tudi že državljanskega občestva prijeli za vsako razpoložljivo orožje ter se skupaj s civilno obrambo uprli peti tehnično najmočnejši vojski v Evropi, s svojim pogumom doseglo nemogoče in izpisalo končno dejanje prehoda v narod z lastno državo. Pogum Slovencev je takrat občudoval ves svet. Slovenci po svetu so kot eden stopili na ulice svetovnih prestolnic, zasuli vlade s pismi in pozivi ter podprli boj svoje domovine proti Goljatu. Kljub nasprotovanjem osamosvojitvi v delu leve politike je bil narod enoten. Enoten kot še nikoli prej in zelo pogumen. To so bile svete ure, to je bila visoka pesem slovenskega naroda. Vstali smo in obstali. Po 30 letih še vedno stojimo. Ponosni in suvereni. In stali bomo tudi v prihodnje.

Z neskončno hvaležnostjo se spominjamo vseh, ki so v vojni za Slovenijo darovali svoje življenje za domovino in našo svobodo, ter njihovih bližnjih, ki jim je bilo vzeto najdražje.

Alojz Kovšca

Poveljnik enote TO 1991

Prihod pomladi

Z rojstvom države je tako, kot z rojstvom otroka; če je otrok zaželen in pričakovan, je njegov prihod na svet kakor prihod pomladi, če pa je bil spočet brez obojestranske ljubezni, prinese s seboj turobne dneve, obtežene z nevihtnimi oblaki.

Slovenski narod si je lastne države želel, odkar so nastale prve državne tvorbe v Evropi. Pesniki, pisatelji, inteligenca in preprosti ljudje so to hrepenenje izražali skozi svoje življenje in delo. Nekajkrat v zgodovini smo bili prav blizu temu, da bi si slovenski narod sam pisal zakone in izbiral oblast, a nam je usoda vsakič obrnila hrbet. S prvimi demokratičnimi volitvami se je tok zgodovine za vedno spremenil. Svoji na svojem je postalo geslo vseh družbenih slojev na Slovenskem. Osamosvojili smo se. Ubranili smo svojo samostojnost z lastno močjo in enotnostjo, z orožjem v rokah. Pravijo, da zgodovino pišejo zmagovalci in to drži. Kdorkoli bi rad izvedel, kako je bilo tiste dni okoli leta 1991, lahko povpraša tiste, ki so si drznili, ki so tvegali ne le svojo, ampak tudi prihodnost svojih sorodnikov in ljudstva kot celote ter se postavili v obrambo domovine. Danes nekateri tiste junaške dni podcenjujejo. Govorijo o operetni vojni, blagohotnosti nasprotnikov in nesposobnosti ter celo nezakonitosti slovenskih obrambnih sil. Kruta resnica je, da človek lahko spremeni vse, le svoje preteklosti ne more. Kdor se ni odzval klicu domovine in je iz varne razdalje opazoval izid spopada neenakih, je svojo preteklost zapisal na napačno stran zgodovine. Nobena beseda, nobeno omalovaževanje, nobeno iskanje izgovorov tega ne more spremeniti. Osamosvojitelji si zaslužijo priznanje za pogum, znanje in iznajdljivost. Kolikor mi je znano, so redki med njimi, ki za svoj prispevek k nastanku svobodne Slovenije terjajo kakršno koli materialno povračilo. Bil sem tam, bil sem z njimi, poznam te pogumne žene in može. Najmanj, kar lahko domovina stori zanje, je to, da njihovih dejanj ne omalovažuje, ne pozablja in ne omadežuje in največ, kar si lahko želijo, je to, da so v zgodovino pravično umeščeni kot tisti, ki so ne samo sanjali, ampak tudi uresničili tisočletne sanje slovenskega naroda. Samostojna Slovenija, rojena v viharju vojne, je sicer notranje razdeljena. Kolikor Slovencev, toliko različnih misli in stališč. Vendar se krepko motijo tisti, ki menijo, da Slovenci v primeru ogroženosti naše domovine ne bomo zopet stopili skupaj, ne glede na medsebojne razlike. Ni me strah prihodnosti. Neupogljivi duh slovenskega naroda je še vedno živ in svoboda je vrednota, ki Slovincem odtehta vse druge vrednote tega sveta. Slovenija je v naših srcih in naših dejanjih.

Lojze Peterle

Predsednik vlade 1991

Arhiv Oslobodilne vojske

Zmagali smo, ker smo bili pripravljeni

Na prvih demokratičnih volitvah po drugi svetovni vojni so imeli slovenske volivke in volivci prvič v zgodovini možnost, da se demokratično opredelijo za samostojno in demokratično slovensko državo. S tem programom je nastopila koalicija pomladnih strank Demos, stare politične sile pa so ponujale prihodnost Slovenije v Jugoslaviji.

Demos je 8. aprila 1990 z državotvorno idejo zmagal in s prevzemom zakonodajne in izvršilne oblasti izpolnil politične pogoje za uresničitev najvišjega političnega cilja slovenskega naroda. Če Demos ne bi zmagal in z vlado prevzel glavne politične odgovornosti za izvedbo osamosvojitve, bi ostali pri sanjah, deklaracijah in upanju.

Čeprav je takratna ustava SFRJ vsebovala pravico do samoodločbe, je postalo na dan izvolitve Demosove vlade, 16. maja 1990, jasno, da naša pot v svobodo ne bo preprosta. Tistega dne je Jugoslovanska ljudska armada (JLA) začela razoroževanje slovenske teritorialne obrambe. Naslednji dan smo začeli obrambne priprave. Zato smo lahko pokazali prvi postroj slovenske vojske že teden dni pred plebiscitom, zato smo bili pripravljeni, ko nas je na dan razglasitve državne samostojnosti, 26. junija 1991, JLA napadla.

Na plebiscitu 23. decembra 1990 je za samostojnost glasovalo 95 odstotkov udeležencev (88,5 odstotka vseh volilnih upravičencev). Pred tem smo pokazali enotnost vseh parlamentarnih strank, ki so se dogovorile, kako izvesti plebiscit. Čeprav smo dosegli ljudsko enotnost in z zakonom določili zadnji rok za osamosvojitve, smo doživljali politično, sindikalno, medijsko nasprotovanje in nasprotovanje drugih vladi vse do same osamosvojitve.

Vlada se ni pripravljala samo na obrambnem področju. Pripravila je vrsto zakonov in ukrepov, ki so spremenili okvirne pogoje gospodarjenja, že ob plebiscitu je zagotovila natis rezervnega denarja, nato je poskrbela za zaloge osnovnih življenjskih potrebščin, utirala je pot do mednarodnega priznanja in drugo.

Ob jubileju sem hvaležen vsem, ki so glasovali in delali za samostojno slovensko državo, še posebej tistim, ki so zanjo dali svoje življenje. Hvaležen sem tistim, ki so prevzeli odgovorno delo v osamosvojitveni vladi. Ponosen sem, da sem zbral ekipo, ki je bila kos zgodovinski nalogi.

Igor Bavčar

Minister za notranje zadeve 1991

Država v mišljenju ljudi

Lastne slovenske države ne slovenska politika pred drugo svetovno vojno in ne slovenski komunisti v vseh Jugoslavijah niso nikoli niti načrtovali niti imeli. Seveda je treba upoštevati različne zgodovinske okoliščine, v katerih so te politike delovale v prejšnjem stoletju.

Obe Jugoslaviji nista obstajali dolgo, le dobrih sedemdeset let. A začeli smo postavljati nekaj trajnega.

Epohalnost ni samo v trenutku nastanka slovenske države, je v njenem obstoju in delovanju, njenem razvoju kot moderne države. Tako se lahko danes in v prihodnje kot nacija spoprijemamo s ključnimi vprašanji, ki jih pred nas postavlja čas. Tudi če del pristojnosti predamo nadnacionalnim institucijam, kot je Evropska unija, je samo naša lastna država tista, ki nam vsakič znova omogoča, da ravnamo suvereno in v lastnem interesu. In da napredujemo.

Zato nimajo prav tisti, ki ne vidijo razlike med Brusljem in Beogradom ter položajem Slovenije danes in nekdaj v Jugoslaviji. Njihov argument, da s svojo državo nismo pridobili veliko in da smo v resnici v enakem položaju kot prej, se v resnici nanaša na (ne)sposobnost naše politike, da upravlja lastno državo.

Zrcalna podoba te, iste refleksije je mnenje, ki ni redko med Slovenci, da nam je bilo bolje v Jugoslaviji, čeprav ne gospodarsko ne politično niti z vseh drugih vidikov to ne drži že na popolnoma empirični ravni. A miti so znani po svoji trdoživosti. Pomemben del našega odklonilnega odnosa do lastne države še vedno oblikuje tudi znano levičarsko odklanjanje države kot take. Marksistična teorija o nujnosti odmiranja države na eni strani in jugoslovanska teorija razgrajevanja države skozi sistem samoupravljanja na drugi strani nista brez posledic. Zato je tranzicija tako trdovratna, zato so spremembe tako počasne. In zato je moč starega še tako velika. To je težava narodov, ki so svojo narodno zavest razvijali znotraj večje države, večinoma kot kljubovanje Dunaju ali Beogradu. Biti pomeni biti le tedaj, ko si proti nečemu! Zato tudi nikoli niso mogli razviti ideje polne svobode, zamisli lastne državnosti. Po svoje nam je to povedal že Ivan Cankar.

Ob trideseti obletnici nastanka slovenske države se zavejmo, da je slovenska država središčna točka slovenskega nacionalnega vprašanja in s tem vseh pomembnih vprašanj slovenskega naroda. Zato je to točka, ki mora in more pomeniti polje enotnosti vseh političnih interesov, ki sicer tekmujejo med seboj.

Dimitrij Rupel

Minister za zunanje zadeve 1991

Osamosvajanje, samostojnost in neodvisnost

Za vrhunski zgodovinski dosežek Slovenije uporabljamo različna imena. Nemara je prve uporabnike izraza osamosvajanje navdihnil Simon Jenko, ki je v pesmi *Trojno gorje* (1865) zapisal: "Gorjé, kdor nima doma, kdor ni nikjér sam svoj gospod ..." Za samoodločbo in odcepitev, ki sta navedeni v komunistični ustavi iz leta 1974, so režimski pravniki razlagali, da sta bili že "konzumirani" z ustanovitvijo Jugoslavije, sicer pa so ju zavarovali z bratstvom, enotnostjo in z odločilno vlogo zveze komunistov. 57. številko *Nove revije* (1987) smo naslovlili *Prispevki za slovenski nacionalni program*, pri čemer smo z nacijo mislili narodno državo. V *Majniški deklaraciji* (1989) smo zahtevali suvereno državo slovenskega naroda; plebiscitno vprašanje (1990) pa se je glasilo: »Ali naj Republika Slovenija postane samostojna in neodvisna država?« Iste besede so se ponovile v *Temeljni ustavni listini o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije* (1991). V Beogradu pa še kje – zunaj Jugoslavije – so nam očitali, da se hočemo odcepiti, slovenski predstavniki pa smo jim odgovarjali, da gre za razdruževanje, s čimer smo hoteli povedati, da ne bomo dovolili srbskega prevzema državne kontinuitete, kot se je to zgodilo v Sovjetski zvezi, ki jo je preprosto nadomestila Rusija.

Slovenska osamosvojitve je bila tesno povezana z jugoslovansko krizo, s koncem Sovjetske zveze in hladne vojne. Po letu 1990 je postala predmet strateških posvetovanj med velesilami, o čemer zgovorno pripovedujejo zapisniki srečanj ameriškega predsednika Busha starejšega z voditelji evropskih držav. Sprva so se spraševali, ali gre za etnični prepir ali za demokratično gibanje, pri čemer so s podporo notni Jugoslaviji (in Sovjetski zvezi) želeli pomagati Mihailu Gorbačovu. Nato so se domislili, da bi napisali novo jugoslovansko ustavo. V nadaljevanju so skrbeli, da ne bi prišlo do prezgodnjega priznanja, navsezadnje so popustili Kohlu in Genscherju, ki sta priznanje neodvisnosti Slovenije primerjala z nemško uporabo pravice do samoodločbe oziroma združitve. Kar spada skupaj, naj bo skupaj, kar ne spada skupaj, naj gre narazen, je izjavil nemški kancler.

Pripravljalnim dejanjem so sledila najmanj tri izvršilna/konstitutivna dejanja osamosvojitve: vojna za Slovenijo (junija 1991), slovenska ustava (decembra 1991) in mednarodno priznanje (januar – maj 1992). Prva priznanja so prišla iz Hrvaške, Litve, Gruzije, Latvije, Estonije, Ukrajine, Islandije, Švedske, Nemčije, Belorusije in Vatikana; potem se je vsulo iz Evropske unije. Rusija nas je priznala februarja, ZDA aprila 1992. Po vstopu v OZN 22. maja 1992 so se odprla vrata za nove zunanje politične dosežke, med katerimi sta bila leta 2004 pristopa k EU in Natu, leta 2005 predsedovanje OVSE in leta 2008 predsedovanje Evropski uniji.

Razmere v Evropi in svetu

Evropo in svet so v drugi polovici osemdesetih let 20. stoletja zaznamovale obsežne in temeljite politične, gospodarske in socialne spremembe. Perestrojka, glasnost in ostale spremembe v Sovjetski zvezi so odprle možnosti za samostojnejši razvoj tudi v drugih komunističnih državah, ki so bile do tedaj pod močnim sovjetskim vplivom. Vzhodni blok ni mogel slediti gospodarskemu in tehnološkemu razvoju zahodnega sveta.

Razmere v Evropi in svetu so se odločilno spremenile leta 1989 s padcem berlinskega zidu, ob koncu hladne vojne in z ukinitvijo Varšavskega pakta leta 1991. V nekaterih državah so do takrat vodilne komunistične stranke po izvedbi mirnih večstrankarskih volitev izgubile oblast (Vzhodna Nemčija, Češkoslovaška, Poljska, Madžarska, Bolgarija), ponekod pa so se poskušale s silo ohraniti na oblasti, kar je pripeljalo do oboroženih spopadov (Romunija) ali celo vojn (Jugoslavija). Večnacionalne države Sovjetska zveza, Češkoslovaška in Jugoslavija so razpadle, ustanovljeno je bilo veliko novih držav. Gestrateške razmere v vzhodnem in srednjem delu Evrope so se korenito spremenile.

Kriza v Jugoslaviji

V Jugoslaviji so se po smrti **Josipa Broza-Tita**, ki je po drugi svetovni vojni z nasiljem utrdil enopartijsko vladavino oziroma diktaturo, še bolj intenzivno pokazali znaki gospodarske, socialne in politične krize ter nerešenih nacionalnih vprašanj. Osemdeseta leta je zaznamovala represija jugoslovanskih oblasti,

Avtor: Nace Blazi, hrani: Muzej novije zgodovine Slovenije

visoka zadolženost države, rekordna inflacija, pomanjkanje naftnih derivatov in drugih uvoženih izdelkov, omejevanje gibanja, npr. prestopa meje, kršenje drugih temeljnih pravic in svoboščin, poskusi uveljavitve skupnih učnih načrtov oziroma t. i. programskih jeder v šolstvu, nastop srbskega nacionalista **Slobodana Miloševića**, zmanjševanje avtonomije Kosova in Vojvodine, poskus uveljavitve politične prevlade večinskega srbskega naroda itd.

Krepitev civilne družbe v Sloveniji

V Sloveniji se je krepila civilna družba. V osemdesetih letih so se pojavila nova družbena gibanja, mladinske, študentske in druge revije so odpirale vprašanja, ki so bila še nedavno prepovedana, npr. z zvezi z delovanjem jugoslovanske armade ali tajnih služb.

Lotevali so se tudi vprašanj, ki so bila strateškega pomena za prihodnost slovenskega naroda. Leta 1987 so v 57. številki Nove revije slovenski razumniki, med njimi **dr. Jože Pučnik**, **Ivo Urbančič**, **dr. Dimitrij Rupel**, **France Bučar**, **Tine Hribar** in drugi objavili prispevke za slovenski nacionalni program. V njih so zahtevali samostojno slovensko državo, odpravo enopartijske diktature in uvedbo političnega pluralizma, demokracije in spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

Zbor za ustavo

Leta 1987 je zvezna oblast predstavila predlog za spremembo ustave, ki bi v Jugoslaviji še bolj utrdil močno centralno oblast. V Sloveniji je Društvo slovenskih pisateljev razplamtelo močan odpor proti nameravanim spremembam ustave. Kot protiutež je bilo oblikovano Gradivo za slovensko ustavo in Teze za ustavo Republike Slovenije, t. i. Pisateljska ustava, ki je bila objavljena leta 1988. Februarja 1989 je bil ustanovljen Zbor za ustavo, ki je bil prva opozicijska koalicija novih političnih sil. Oblikovan je bil osnutek nove slovenske ustave, ki je bil prvič objavljen marca 1990.

Partijska nomenklatura je za krizo okrivila vse, ki se niso strinjali z monopolno vlogo Zveze komunistov

Konec aprila 1988 se je po vrnitvi s sestanka z vrhom jugoslovanske države **Milan Kučan** v Tacnu sestal z vrhom slovenske policije in Službe državne varnosti. Skupaj s **Tomažem Ertlom** sta naščuvala celotni vrh represivnega resorja proti tistim, ki naj bi z "zlonamernim in neodgovornim" pisanjem povzročali slovenski politiki težave v Beogradu in ki postavljajo pod vprašaj socializem, Jugoslavijo in vodilno vlogo komunistov. Slog alternativnih medijev je Kučan označil za nasilno, "fašistoidno maniro" brez politične kulture. In če je ne bomo obrzdali, "se bo ponovilo to, kar se je 1931 v Nemčiji". Na istem sestanku je **Tomaž Ertl** poudaril, da: "... zaznavamo nekatere špice, ki le preveč štrlijo in ki motijo ta mir v slovenskem in jugoslovanskem prostoru". Postopno moramo, je dejal, to urejati tudi z več represije kot doslej, čeprav je je bilo v Sloveniji več kot kjer koli v Jugoslaviji. Mesec dni kasneje je Služba državne varnosti aretirala **Janeza Janšo in Davida Tasića**, organi varnosti JLA pa so priprli **Ivana Borštnerja**.

Proces proti četverici in nastajanje novih političnih sil

Javnost v Sloveniji je postajala vse bolj glasna, kritična, zahtevna in tudi uporniška. Ko so novinarje **Janeza Janšo, Davida Tasića in Francija Zavrla** ter vojaškega častnika **Ivana Borštnerja** leta 1988 obtožili izdaje vojaške skrivnosti in jim pred vojaškim sodiščem v Ljubljani sodili v tujem jeziku, se je Slovenija prebudila. Za obrambo četverice JBTZ je bil ustanovljen Odbor za varstvo človekovih pravic z **Igorjem Bavčarjem** na čelu. V Ljubljani pa tudi drugje so se vrstili množični protesti in zborovanja. Ljudje so demonstrirali pred vojaškim sodiščem, kjer je potekalo sojenje. Oblast ni več mogla preprečiti ustanavljanja novih, neodvisnih političnih gibanj in organizacij, to so bile: **Slovenska kmečka zveza** (SKZ; 12. 5. 1988, od leta 1992 Slovenska ljudska stranka), **Slovenska demokratična zveza** (SDZ; 11. 1. 1989), **Socialdemokratska zveza Slovenije** (SDSZ; 16. 2. 1989), **Slovenski krščanski demokrati** (SKD; 10. 3. 1989), **Zeleni Slovenije** (ZS; 11. 6. 1989), **Slovenska obrtniška stranka** (SOS; 27. 12. 1989) in **Sivi panterji** (14. 3. 1990).

Avtor: Tone Stojko, hrani: Muzej novejšje zgodovine Slovenije

Avtor: Nace Bilj, hrani: Muzej novejšje zgodovine Slovenije

Majniška deklaracija

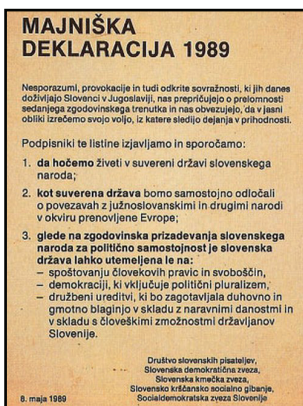

Foto: ARO

Predstavniki novo nastajajočih političnih zvez in gibanj so maja 1989 na zborovanju v protest proti ponovni aretaciji **Janeza Janše** v Ljubljani, ki je bilo organizirano s pomočjo ZSMS, objavili Majniško deklaracijo, ki je bila političen temelj nastajajoče opozicijske politične platforme. Končno verzijo deklaracije so oblikovali **Dimitrij Rupel, France Bučar, Janez Janša, Hubert Požarnik in Venko Taufer**. V Majniški deklaraciji so zahtevali suvereno slovensko državo in svobodno odločanje Slovencev o zunanjem povezovanju. Temeljna listina, ki jo je kot odgovor na te zahteve oblikovala slovenska oblast, pa je še vedno zagovarjala skupno jugoslovansko državo in socialistično ureditev.

Ustavni amandmaji

27. septembra 1989 je slovenska skupščina sprejela ustavna dopolnila, ki so omogočala združevanje ali razdruževanje Republike Slovenije po njeni volji. Slovenska himna je postala Zdravljica, vodilna vloga Zveze komunistov pa je bila črtana iz ustave.

Nastajanje avtonomnega sindikalnega gibanja

Konec leta 1987 so delavci mimo režimskega sindikata v Litostrojskih zavodih organizirali splošno stavko, ki so jo prenesli tudi pred skupščino in v Cankarjev dom, kjer so ustanovili stavkovni odbor. **France Tomšič** ni ustanovil le od partije neodvisni sindikat, pač pa je napovedal tudi ustanovitev politične stranke. Naslednje leto so stavkali tudi železničarji, ki so prav tako januarja 1989 ustanovili svoj neodvisen sindikat pod vodstvom **Slavka Kmetiča**.

Odhod slovenskih komunistov s XIV. kongresa Zveze komunistov Jugoslavije

Vse bolj zapletene razmere v Jugoslaviji so Zvezo komunistov Slovenije prisilile v iskanje poti za preživetje in obstanek na oblasti. Od leta 1988 naprej so se zoperstavljali tako Miloševićevemu konceptu centralizacije kot zahtevam slovenske demokratične opozicije po svobodnih volitvah in samostojni Sloveniji. Po besedah **Mirana Potrča in Milana Kučana** je oboje ogrožalo njihovo vodilno vlogo. Kocka je formalno padla z odhodom delegacije ZKS pod vodstvom **dr. Cirila Ribičiča** s 14. kongresa ZKJ januarja 1990. Predlog za odhod je dala skupina delegatov s prvo podpisanimi **Borutom Pahorjem in Milanom Balazicem**. Razhod z ZKJ je slovenskim komunistom omogočil politično preživetje v Sloveniji in ohranitev velikega dela vpliva ter oblasti. Razpad enotne jugoslovanske monopolne komunistične stranke ter pravočasen izstop slovenskih komunistov pa so hkrati eden tistih dogodkov, ki so pomagali preprečiti državljanski spopad v času agresije in vojne za Slovenijo.

PO ZMAGI DEMOSA LETA 1990 NA POT OSAMOSVOJITVE

Demos

Slovenska oblast je leta 1989 ob zaostrovanju razmer v državi poskušala ustvariti vtis dogovarjanja z novimi političnimi silami, vendar je pronicljivi in odločni **Jože Pučnik** spregledal njeno zavajajočo igro. Nove politične zveze in gibanja so se odločili za drugačno pot. Novembra 1989 je bila ustanovljena demokratična koalicija **Demos**, ki jo je vodil **Jože Pučnik**, v njej pa so bili združeni Slovenska demokratična zveza, Socialdemokratska zveza Slovenije in Slovenski krščanski demokrati, kasneje pa še Slovenska kmečka zveza, Zeleni Slovenije, Slovenska obrtniška stranka in Sivi panterji.

Demos je aprila 1990 zmagal na prvih večstrankarskih volitvah po drugi svetovni vojni in dve temeljni zahtevi v njegovem programu sta bili samostojna in neodvisna država slovenskega naroda in parlamentarna demokracija. Predsednik nove slovenske vlade je postal **Lojze Peterle**, voditelj Slovenskih krščanskih demokratov, ki so na volitvah v okviru koalicije Demos dobili največ glasov.

Avtor: Tone Stojko, Irani: Muzej novejšje zgodovine Slovenije

Obrambni resor je prevzel **Janez Janša**, notranje zadeve **Igor Bavčar**, zunanje zadeve pa **Dimitrij Rupel**. Za predsednika trodomne slovenske skupščine je bil izvoljen **France Bučar**. **Milan Kučan**, nekdanji voditelj Zveze komunistov Slovenije, je postal predsednik predsedstva Republike Slovenije. Volitve so bile večstrankarske in svobodne, a zapletene in slabo nadzorovane, saj je vsa volilna telesa še vedno imenovala enopartijska oblast. Stare politične sile so imele vso medijsko podporo ter pred neizkušnimi novimi političnimi silami veliko organizacijsko in finančno prednost. Pri volitvah v zbor Združenega dela ni bila upoštevana splošna volilna pravica, saj so delegate vanj lahko volili le zaposleni v podjetjih in ustanovah, kjer sta bila lahko organizirana zgolj Zveza komunistov in njej podrejen sindikat.

Avtor: Tone Stojko, Irani: Muzej novejšje zgodovine Slovenije

Razorožitev slovenske Teritorialne obrambe

Ob prisegi 16. maja 1990 se je nova Demosova vlada že prvi dan soočala z dejanjem, ki ga je **Pučnik** označil kot veleizdajo države in ki je že na samem začetku življenjsko ogrozilo osamosvojitve Slovenije. Dan prej, 15. maja 1990, je Republiški štab TO izdal ukaz o razoroževanju slovenske Teritorialne obrambe, o čemer je bil obveščen predsednik predsedstva RS **Milan Kučan** in predsedstvo samo, ki je nekaj dni prej prevzelo funkcijo. Niti **Milan Kučan**, niti **Tomaž Ertl** ali kdorkoli drug iz stare oblastne garniture z nevarnostjo razorožitve ni seznanil niti vodstva Republiške skupščine niti nove Demosove vlade. S predhodnimi dejanji jugoslovanske vojske se je razoroževanje nakazovalo že prej, kar pa je stara republiška oblast novi prav tako zamolčala. Slovenska Teritorialna obramba je bila tako dobro leto pred agresijo jugoslovanske armade na Slovenijo skoraj popolnoma razorožena. Orožje je deloma ali v celoti obdržalo le 14 občinskih štabov od 64.

Deklaracija o suverenosti

V začetku julija 1990 je slovenska skupščina na predlog Demosa in predvsem z glasovi Demosovih poslancev sprejela Deklaracijo o polni suverenosti države Republike Slovenije. S sprejetjem deklaracije o slovenski suverenosti se je dejansko začela pot v slovensko državno samostojnost. V drugih delih jugoslovanske federacije so politiki in mediji sprejetje deklaracije pospremili z ogorčenim nasprotovanjem.

Manevrska struktura narodne zaščite

Avtor: Marjan Grbajc

Projekt MSNZ (Manevrska struktura narodne zaščite) je omogočil, da je Slovenija kljub razorožitvi Teritorialne obrambe lahko izpeljala plebiscit in sprejela potrebne akte, ki so omogočili formalni prevzem vseh pristojnosti nad TO. MSNZ je začela nastajati 17. maja 1990. Projekt sta vodila ministra **Janez Janša** in **Igor Bavčar**, organizacija pa je bila zaupana **Antonu Krkoviču**, ki je v povezavi z **Vinkom Beznikom** koordiniral sodelovanje z upravami

za notranje zadeve in posebnimi enotami slovenske milice. **Anton Krkovič** je s sodelavci organiziral in kadrovsko oblikoval Manevrsko strukturo narodne zaščite v vseh 13 pokrajinah in vseh občinah po celotnem ozemlju Slovenije. Rezultat je bila oborožena sila, ki jo je sestavljalo približno 22.500 pripadnikov, pripravljenih braniti in varovati postopke pri vzpostavljanju državnosti Slovenije. V primeru oboroženega posega jugoslovanske armade bi MSNZ zavarovala ključne objekte, hkrati pa s hitrimi napadi na skladišča orožja in vojaške opreme zagotovila možnost za vpoklic popolnih formacij TO. Ustanovljena so bila tudi mnoga tajna skladišča za orožje in vojaško opremo.

Pristava nad Stično

7. septembra 1990 so se na Pristavi nad Stično sestali **Janez Janša**, **Igor Bavčar**, **Tone Krkovič**, **Jože Kolenc** in **Vinko Beznik**. Oblikovali so načrt delovanja MSNZ in potrdili načrt za vojaško zavarovanje slovenskega osamosvajanja, v katerem je bila kot ključna nevarnost prvič tudi uradno opredeljena možna agresija JLA.

Ustavni amandmaji

27. in 28. septembra 1990 je slovenska skupščina sprejela ustavne amandmaje, ki so odpravili veljavnost zveznih dokumentov, ki so bili v nasprotju s slovensko ustavo. Slovenska TO je prešla izključno v slovensko pristojnost. 28. septembra 1990 je bil major **Janez Slapar** imenovan za vršilca dolžnosti načelnika Republiškega štaba Teritorialne obrambe Republike Slovenije. MSNZ je bila vključena v sestavo nove TO RS.

Zasedba Republiškega štaba nove Teritorialne obrambe

4. oktobra 1990 zvečer je v Ljubljani enota vojaške policije vdrla v Republiški štab Teritorialne obrambe. Dramatično izveden udar sta vodila odstavljeni generalpodpolkovnik **Ivan Hočevar** in poveljnik 5. vojaškega območja general **Konrad Kolšek**. Ogorčen odziv Slovencev je vsaj delno umirilo pojasnilo, da se je republiški štab pod vodstvom **Janeza Slaparja** že pred tem preselil na drugo lokacijo. Do zob oboroženi specialci Jugoslovanske armade so torej zavzeli prazne prostore.

Prvi postroj slovenske vojske

V Kočevski Reki je bil 17. decembra 1990 poseben dan. Tega dne je po besedah slavnostnega govornika predsednika vlade **Lojzeta Peterleta** močno zadišalo po Slovenski vojski. Prvič je bila javno postrojena zaščitna enota TO, kasneje poimenovana specialna brigada MORiS, z novim pehotnim in protiklepnim orožjem, ki ga je ob velikemu tveganju priskrbel inšpektor MNZ **Franc Kosi**. Slika močne enote TO z modernim orožjem je vlila dodatno samozavest Slovincem pred usodnim glasovanjem za samostojno Slovenijo teden dni kasneje.

Avtor: Arhiv MO RS

Plebiscit o slovenski samostojnosti in neodvisnosti

Razmere v jugoslovanski federaciji so postajale vse bolj nevzdržne, zato so se Demosovi voditelji s predsednikom **Jožetom Pučnikom** na posvetu poslanskega kluba v Poljčah v začetku novembra 1990 odločili za izvedbo plebiscita o samostojnosti in neodvisnosti Slovenije. Tudi Cerkev na Slovenskem, ki jo je vodil nadškof **dr. Alojzij Šuštar**, je dejavno sodelovala in podprla plebiscit. Komisija Pravičnost in mir pod vodstvom **dr. Antona Stresa** in Slovenska škofovska konferenca sta tako v posebnih izjavah poudarili pravico do samoodločbe. Kljub razhajanjem in nasprotovanjem je bil dosežen dogovor vseh političnih strank in tudi stare politične sile so plebiscit formalno podprle.

Avtor: Nace Stazič, Ivanci. Muzej novejšje zgodovine Slovenije

PRIPRAVE NA DEJANSKO OSAMOSVOJITEV

Avtor: Nace Bizji, hrani: Muzej novejšje zgodovine Slovenije

Avtor: Tone Stojko, hrani: Muzej novejšje zgodovine Slovenije

Z glasovanjem za samostojno državo si je slovenski narod prvič v svoji zgodovini res napisal sodbo sam. Po uspešnem plebiscitu o slovenski samostojnosti in neodvisnosti, 23. decembra 1990, ki se ga je udeležilo 93,2 odstotka volivcev in na katerem je za samostojno in neodvisno slovensko državo glasovalo 88,5 odstotka volilnih upravičencev, je izid plebiscita slovensko politično oblast zavezal, da v pol leta plebiscitarno odločitev uresniči.

Priprave na dejansko osamosvojitve

Jugoslovanska zvezna vlada je s pritiski na vseh področjih hotela onemogočiti uresničitev plebiscitarne odločitve. Ob vdoru srbskih oblasti v jugoslovanski monetarni sistem je zvezna oblast molče opazovala krajo denarne emisije, ki je bila sicer predvidena za celotno jugoslovansko federacijo. Razmere v državi so se konec januarja 1991 po eksploziji v vojaškem objektu v Zagrebu in zaznanih premikih enot JLA v Sloveniji še dodatno zaostrele.

Sprejemanje osamosvojitvene zakonodaje in nasprotovanja

V zaostrenih razmerah in v času pregretyh parlamentarnih razprav o proračunu in obrambnih zakonih sta stranki ZSMS - LS in ZKS - SDP skupaj z nekaterimi predstavniki civilne družbe oblikovali besedilo peticije proti krepitvi slovenske obrambne moči in nastanku Slovenske vojske, ki so jo poimenovali Deklaracija za mir. Razen **Ivana Omana** so jo podpisali predsednik in vsi člani slovenskega predsedstva (**Milan Kučan**, **Dušan Plut**, **Ciril Zlobec**, **Matjaž Kmecl**), podpredsednika vlade **dr. Jože Mencinger** in **Leo Šešerko**, številni strankarski prvaki in mnenjski voditelji levice.

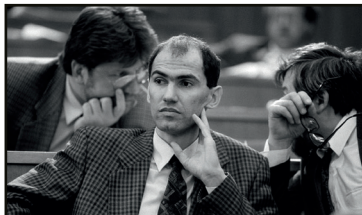

Avtor: Arhiv MO RS

Deklaracija je razburila slovensko javnost, ker je nasprotovala zavarovanju osamosvojitve tik pred razglasitvijo slovenske države. Na njeni osnovi je opozicija potem nasprotovala sprejetju zakonov o obrambi in vojaški dolžnosti ter obrambnemu proračunu. Vsi akti so bili zato sprejeti z nekaj glasovi Demosove večine ter z veliko zamudo. To je nevarno ogrozilo uresničitev plebiscitarne odločitve, zato sta **dr. Jože Pučnik** in **Ivan Oman** deklaracijo razglasila za akt veleizdaje.

Sprejemanje osamosvojitvene zakonodaje v težavnih razmerah

Sledil je čas intenzivnih političnih, gospodarskih in vojaških priprav na osamosvojitve Slovenije, pa tudi čas vidnih in nevidnih nasprotovanj temu dejanju. Pogovori o konfederaciji, ki so potekali spomladi leta 1991, so bili neuspešni. Predsedniki jugoslovanskih republik so zavračevali in ponujali za Slovenijo nesprejemljive rešitve, ki so temeljile na centralizaciji države in poskusih poenotenja raznovrstne skupnosti.

Avtor: Tone Slojko, hrani: Muzej novejšje zgodovine Slovenije

V slovenski skupščini so v pomladnih mesecih leta 1991 tekale tudi ostre razprave o privatizaciji, medijih, proračunu in obrambi države. Zlasti levi politični pol na čelu z Zvezo komunistov Slovenije - Stranka demokratične prenovе (ZKS - SDP) in Zveza Socialistične Mladine Slovenije - Liberalna Stranka (ZSMS - LS) je večinoma nasprotoval kakršnim koli odločnejšim in konkretnim korakom dejanskega prevzema oblasti s strani zveznih organov. Tudi mednarodna politika je bila izrazito naklonjena obstanku jugoslovanske države, kar se je poudarjalo ob vsaki priložnosti. A ne glede na slabšanje okoliščin doma in v tujini je slovenska vlada ob srečanjih s predstavniki drugih držav, mednarodnih institucij in organizacij prepričljivo pojasnjevala razloge za miren odhod iz jugoslovanske federacije.

Avtor: Tone Slojko, hrani: Muzej novejšje zgodovine Slovenije

8. marca 1991 je bil kljub nasprotovanju – še posebej glasen je bil poslanec JLA **Milan Aksentijević** – na predlog ministra za obrambo **Janeza Janše** sprejet ustavni zakon, ki je za slovenske fante uvedel moratorij za služenje vojaškega roka v enotah jugoslovanske armade. Služenje vojaškega roka v jugoslovanski vojski za državljane Slovenije tako ni bilo več obvezno.

Operativna koordinacijska skupina za usklajevanje obrambnih priprav in zavarovanje slovenske osamosvojitve

18. marca 1991 je bila ustanovljena operativna koordinacijska skupina za usklajevanje obrambnih priprav in zavarovanje slovenske osamosvojitve. V vojni za Slovenijo leta 1991 je vodila obrambo države pred agresijo jugoslovanske armade. Skupino so sestavljali **Igor Bavčar, Janez Janša, Jelko Kacin, Miran Bogataj, Janez Slapar, Tone Krkovič, Vinko Beznik, Miloš Bregar, Miha Brejc, Pavle Čelik, Milan Domadenik, Marjan Fekonja, Franc Kokoravec, Jože Kolenc, Bogdan Koprivnikar, Lojze Kuralt, Damjan Kuzma, Andrej Lovšin, Rudi Merljak, Stane Praprotnik, Janko Stušek, Bojan Ušeničnik, Anton Vereš, Ludvik Zvonar in Franci Žnidaršič**.

Zakon o vojaški dolžnosti

Razgrete razprave o služenju vojaškega roka, odnosu do jugoslovanske armade in zveznih oblasti so se v skupščini nadaljevale na aprilski seji, kjer je obrambni minister **Janša** predstavil predlog zakona o vojaški dolžnosti. Ponovno je z levega pola sledilo pozivanje k mirovništvu in zavračanje predloga ne glede na zaostrene geopolitične razmere. Zakon je bil sprejet 18. aprila 1991 in je bil podlaga za vpoklic prve generacije slovenskih nabornikov.

Demos potrdi svojo zavezanost uresničitvi plebiscitne odločitve

28. marca 1991 so se na Račjem otoku na Brdu pri Kranju zbrali voditelji koalicije Demos z **Jožetom Pučnikom** na čelu. Razpravljali so o stanju v koaliciji in sprejemanju osamosvojitvene zakonodaje. Potrdili so zavezanost uresničenju plebiscitne odločitve o samostojni in neodvisni državi Republiki Sloveniji ter se dogovorili o pospešitvi ključnih korakov v procesu slovenskega osamosvajanja.

Pekrski dogodki in druga zaostrovanja

Razmere so se maja in junija 1991 močno zaostrovale. Medtem ko so se predsedniki jugoslovanskih republik skupaj z zveznim predsedstvom brezuspešno sestajali in brezupno poskušali ohraniti skupno državo, je jugoslovanska armada vzela stvari v svoje roke.

Avtor: Nace Bizji, Irani: Muzej novejšje zgodovine Slovenije

Avtor: Tone Stojko, Irani: Muzej novejšje zgodovine Slovenije

V senci grozečega zaostrovanja razmer na Hrvaškem je 23. maja 1991 armada z incidentom v učnem centru Pekre pri Mariboru, pošiljanjem oklepnih vozil na ulice, ugrabitvijo poveljnika TO Vzhodnoštajerske pokrajine, streljanjem na neoborožene ljudi in z ubojem **Jožefa Šimčika** v protestih pred vojašnico v Mariboru razgalila svoj pravi obraz in resnične cilje. Ogorčenje nad njenim ravnanjem je v slovenski javnosti vse bolj

naraščalo. Pekrski dogodki so bili prvo resno merjenje moči med jugoslovansko armado in slovensko Teritorialno obrambo. Tudi prebivalci so slovenske vojake pogumno podprli.

Po Demosovem sestanku na Račjem otoku je vlada pospešila in okrepila aktivnosti za osamosvojitve. Delo je koordinirala manjša skupina, ki sta jo vodila **Lojze Peterle** in njegov namestnik **Igor Bavčar**. Projektni sveti za posamezna ključna področja, ki so jih vodili minister **Andrej Ocvirk** za gospodarski sistem, **Vojka Ravbar** za gospodarske odnose s tujino, **Dušan Šešok** za finančne povezave s tujino, **Dimitrij Rupel** za zunanje zadeve, **Maks Bastl** za preskrbo, **Marko Kranjc** za infrastrukturo, **Igor Bavčar** za meje, **Janez Janša** za obrambo in varnost, **Lojze Janko** za zakonodajo in **Jelko Kacin** za medije, so skupaj z vladnimi resorji pospešeno pripravljali osamosvojitveno zakonodajo. Razdružitve naj bi potekala sporazumno. Sprejet je bil sveženj bančne zakonodaje, zakonov o državljanstvu, potnih listinah in varovanju meje ter programske teze za gospodarsko samostojnost Slovenije. Namesto dinarja je bila uvedena nadomestna obračunska enota SECU.

Autor: Tone Slojko, izvir: Muzej novejšje zgodovine Slovenije

Varnostno politične razmere v Sloveniji in Jugoslaviji so bile močno napete, saj je bila JLA v stanju najvišje bojne pripravljenosti. Nenehno je krepila svoje obmejne, oklepne in posebne enote. Rezerve pehotnega orožja je iz Slovenije odvažala v Srbijo. Razmere so se nevarno zaostriale po obkolitvi mariborskega učnega centra TO v Pekrah. Ker je bila že 7. maja 1991 ustanovljena stalna dežurna operativna skupina koordinacijskega telesa, je incident v Pekrah kot prvo resno merjenje moči z JLA slovenska stran pričakala pripravljena. Dopolnjevali so se načrti za uspešno oviranje in blokado enot JLA ter prizadevanja za vsaj zasilno preskrbo TO s pehotnim orožjem.

Nasprotovanja osamosvojitvenim ukrepom

V tem odločilnem in napetem času se je vlada spopadala s številnimi nasprotovanji in težavami, kot je bilo nenehno metanje polen pod noge od opozicije in nekaterih sindikatov, razhajanja zaradi privatizacije in denacionalizacije, stavka učiteljev, interpelacija vlade, pobuda za razrešitev javnega tožilca RS **Antona Drobniča** in drugo.

Vlado so pretresale tudi menjave ministrov. Sredi aprila 1991 je postal minister za informiranje **Jelko Kacin**. Nekaj dni kasneje sta strahopetno odstopila minister za finance **Marko Kranjc** in podpredsednik vlade **Jože Mencinger**, ki ga je nadomestil **Andrej Ocvirk**, novi sekretar za finance pa je postal **Dušan Šešok**. Na slovenske politične voditelje se je v času pred napovedano osamosvojitvijo krepil tudi pritisk iz tujine. Ameriški veleposlanik **Warren Zimmermann** je 14. junija 1991 obiskal Ljubljano in v imenu ZDA podprl enotno Jugoslavijo. Ameriški državni sekretar **James Baker** je 21. junija 1991 v Beogradu na sestanku z zveznimi in republiškimi vodstvi povedal, da ZDA ne bodo priznale enostranskih korakov in da se morajo republike med seboj dogovoriti o prihodnji ureditvi. Izrekel je podporo enotni in demokratični Jugoslaviji, čeprav je bilo iz veselja vidno, da ta enostavno ni več mogoča.

Na obisk v slovensko skupščino je 11. junija 1991 pripotovala delegacija zvezne vlade, ki jo je vodil premier **Ante Marković**. Vztrajali so pri doslednem upoštevanju jugoslovanske federacije in zavrnili enostranske odločitve, ki naj bi povzročile sankcije zveznih oblasti.

Marković je od slovenskih oblasti zahteval redno plačevanje carin, vlaganja v federacijo, izvolitev predsednika predsedstva Jugoslavije in enoten monetarni sistem. Slovenska vlada je predlagala postopen prevzem vojaških objektov in opreme do konca leta 1993, JLA pa naj bi varovala zeleno mejo in opravljala preventivni nadzor zračnega prometa nad slovenskim ozemljem. **Marković** se je tega dne sestal z levičarsko opozicijo. Njihova skupna ocena je bila, da so nasprotja v Demosu tako globoka, da ga drži skupaj le še 26. junij. Demosova vlada naj bi še poleti ali pa zgodaj jeseni padla. Tik pred osamosvojitvijo Slovenije pa so se 17. junija 1991 na Otočcu sestali komunisti iz BiH, Hrvaške in Slovenije ter snovali novo Jugoslavijo. Slovenski komunisti, ki so se preimenovali v prenovitelje (ZKS - SPD), so nasprotovali tudi odpoklicu slovenskih predstavnikov iz organov SFRJ. Občinski odbori Zveze združenj borcev Maribor in številni drugi odbori te zveze so 24. junija 1991 obvestili predsednika predsedstva in predsednika skupščine RS, da nasprotujejo odcepitvi in da podpirajo oblikovanje skupnosti jugoslovanskih republik.

Na zasedanju slovenske skupščine, 24. junija 1991, je bila predstavljena Deklaracija o neodvisnosti, ki je pojasnjevala slovensko odločitev za samostojnost in neodvisnost, obenem pa postavila izhodišča za sprejem ustavnega akta in ustavnega zakona za izvedbo tega akta. Istega dne je potekala tudi razprava o ustavnem zakonu za izvedbo ustavnega akta. **25. junija 1991 sprejeta Deklaracija o neodvisnosti** je v pravnem pomenu vzpostavila samostojno slovensko državo, **Temeljna ustavna listina o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije**, izglasovana hkrati z ustavnim zakonom, pa je vzpostavila pogoje za uresničitev te listine. Slovenski organi so formalno prevzeli pravice in premoženje, ki je bilo do tedaj v pristojnosti zvezne države. Delovati so začele številne nove upravne institucije. V pristojnost slovenske države so prešle carinarnice skupaj z uslužbenci, slovenske meje pa so zavarovali policisti. Na slovensko-hrvaški meji so bili postavljene začasne kontrolne točke.

Razglasitev samostojne in neodvisne države Republike Slovenije

Avtor: Stojan Živaljčič/Boba

Samostojna in neodvisna država Republika Slovenija je bila svetu razglašena na slovesnosti 26. junija 1991 zvečer pred slovenskim parlamentom. Stare simbole so ob izvajanju Zdravljice zamenjali z novo slovensko zastavo in grbom. Predsednik predsedstva RS **Milan Kučan** je izrekel znameniti stavek: »Danes so dovoljene sanje, jutri bo nov dan.« Ljubljanski **nadškof dr.**

Alojzij Šuštar pa je simbolično blagoslovil slovensko lipo. Med Slovenci sta prevladovala veselje in vzhičenost ob rojstvu samostojne države, prisoten pa je bil tudi strah pred morebitnim vojaškim posegom. Kaj hitro se je izkazalo, da jugoslovanska armada bojno pripravljena še stopnjuje, slovensko nebo so preletavala vojaška letala, mejne prehode je okrepila z vojsko. V naslednjih urah se je na komaj rojeno slovensko državo začela splošna oborožena agresija, na Primorskem pa so enote JLA pod poveljstvom poveljnika Reškega korpusa generala Čada krenile proti mejnim prehodom z Italijo že dan prej. V Vipavski dolini so se jim po robu najprej postavili neoboroženi domačini, ki so z barikadami in lastnimi telesi ustavljali tanke.

JLA je agresijo na Slovenijo začela z enotami, ki so skupaj šteje preko 22.000 mož. Po odloku Zveznega izvršnega sveta SFRJ in ukazu jugoslovanskega vojaškega vrha in glede na že vnaprej pripravljen načrt Okop so se njene enote začele premikati proti vsem strateškim ciljem na ozemlju Slovenije. Narodna banka Jugoslavije je slovenskim bankam prepovedala črpanje posojil, onemogočila prodajo deviz, odrekla soglasje za kreditne posle s tujimi bankami in ustavila preskrbo z gorivom.

Slovenska vlada je na svoji seji sprejela stališča do odloka zvezne vlade o neposrednem zagotavljanju izvrševanja zveznih predpisov o prenehanju državne meje na ozemlju Republike Slovenije in odredbe o prepovedi vzpostavljanja mejnih prehodov znotraj ozemlja SFRJ. Slovenska vlada je sklenila, da so s sprejetjem ustavnega zakona za izvedbo Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije začeli veljati zakoni, s katerimi je bila zvezna vlada seznanjena. Uporabo sile je Republika Slovenija razumela kot agresijo, ki se ji bo uprla z vsemi sredstvi, obenem pa je zveznim oblastem predlagala pogovore o tem, kako urediti vprašanja nasledstva in bodoče odnose med dvema samostojnima državama.

27. junij 1991

V zgodnjih jutranjih urah 27. junija 1991 sta dve dodatni oklepni enoti s hrvaškega ozemlja krenili proti letališču Brnik, slovensko-italijanski in slovensko-avstrijski meji. Poveljnik 5. korpusa JLA **Konrad Kolšek** je poslal predsedniku slovenske vlade **Lojzetu Peterletu** ultimatum, v katerem je grozil Sloveniji ter zahteval predajo. Napadalci na samostojno in neodvisno državo Republiko Slovenijo so načrtovali zasedbo strateških položajev, zaporo meje, odstranitev

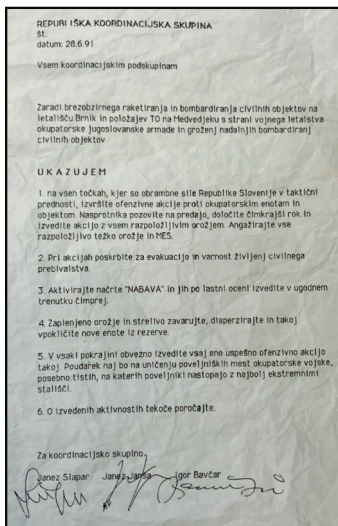
slovenske vlade in vzpostavitev marionetnega režima. Hrvaška se kljub predhodnim dogovorom s Slovenijo in skupnemu obrambnemu načrtu na premike vojske na svojem ozemlju ni odzvala z uporabo lastnih oboroženih sil, odzvali pa so se prebivalci mnogih hrvaških krajev, ki so tankom JLA na pot samoiniciativno postavljali barikade. JLA je istega dne poslala vojsko iz slovenskih vojašnic proti letališču Brnik in mejnim prehodom. Slovensko predsedstvo v razširjeni sestavi je aktiviralo Smernice za obrambo ter tako odločilo o uporabi vseh sredstev za zavarovanje slovenske samostojnosti. Obrambne sile oziroma TO in policija sta dobili ukaz, da z orožjem zaščitijo objekte in komunikacije. Resnega oboroženega odpora Slovencev JLA ni pričakovala, vendar se je ta začel že prvi dan agresije. TO je oklepno kolono JLA, ki je krenila iz Karlovca, blokirala na Gorjancih, kjer se je vnel spopad z enoto TO. Spopadi so bili tudi pri Črmošnjicah na Dolenjskem, pri Trzinu, v Šentilju, na Medvedjeku in drugje. Na mostu pri Ormožu je bila blokirana tankovska kolona, ki je prodrla iz Varaždina. Slovenijo so preletavala lovška letala in vojaški helikopterji. Nekaj helikopterjev je bilo sestreljenih, JLA pa so množično zapuščali vojaki slovenske in nesrbskih narodnosti. Za nemoteno oskrbo in druge javne funkcije je skrbel vojni kabinet. Generalni sekretar socialistične internacionale **Piero Fassino** je brez najave pri vladi RS v Ljubljani obiskal predsednika Predsedstva RS **Milana Kučana** in predsednika ZKS-SDP **Cirila Ribičiča**, ki sta ga rotila, naj italijanska in evropska levica neodvisnosti nekdanjih jugoslovanskih republik ne podari desnic.

Avtor: Vojaški muzej Slovenske vojske

28. junij 1991

Slovenija je z ukazom za ofenzivo prevzela pobudo v spopadih. JLA je ob slutnji poraza, saj so ji slovenske sile do tedaj uspešno blokirale številne oklepne kolone, odgovorila z uporabo letalskih sil na letališču Brnik in v spopadu pri Trebnjem. Raketirali in bombardirali so položaje TO in kolono civilnih vozil na Medvedjeku, televizijske in radijske oddajnike, Šentilj, karavanški predor. Tanki JLA so prodri do Radencev. Začeli so se neposredni spopadi za mejne prehode. Slovenske sile so zavzele mejni prehod Rožna dolina pri Novi Gorici, potekala je bitka pri Holmcu. Pri Trzinu sta policija in TO zajela nasprotnikov elitni vod. V Gornji Radgoni je bilo zažganih nekaj tovornjakov. TO je napadla ribniško vojašnico in vojašnico Bukovje pri Dravogradu. Vrstili so se številni drugi spopadi, izvedena pa je bila tudi najpomembnejša bojna akcija Nabava, ko je izvidniški vod Krkovičeve specialne brigade v bliskoviti akciji zavzel veliko agresorjevo skladišče orožja in opreme pri Borovnici. V rokah slovenskih sil je bilo že sedem mejnih stražnic.

Avtor: Arhiv MO RS

29. junij 1991

Vrstile so se pobude za ustavitev spopadov, a jih JLA ni jemala resno. Zunanji minister **Rupel** in predsednik vlade **Peterle** ter Slovenci po svetu so okrepili svoje diplomatske dejavnosti. General **Rašeta** je prispel v Ljubljano na pogajanja in Slovencem postavil ultimát, medtem pa se je slovenskim oboroženim silam predajalo vse več vojakov JLA. Zvečer tega dne je v slovenske roke padel mejni prehod Vrtojba, v Mokronogu pa je nastala nevarna situacija, grozilo so, da bodo razstrelili skladišče bencina. JLA na čelu z **Veljkom Kadjičevićem** je zahtevala kapitulacijo Slovenije, preklic sprejetih odločitev in prevzema dejanske oblasti. Slovenska skupščina pa je obrambne aktivnosti in vztrajanje pri temeljnih odločitvah o neodvisnosti podprla.

Avtor: Marjan Gribajc

30. junij 1991

Avtor: Združenje VSO

Tega dne so se po vsem slovenskem ozemlju oglasili protiletalski alarmi, prebivalci pa so bili evakuirani v zaklonišča. Potekala je dodatna mobilizacija v Teritorialno obrambo. JLA je načrtovala obsežnejšo vojaško operacijo v Sloveniji, zato je dodatno dopolnjevala svoje enote. Slovenske oborožene sile so preprečevale nadaljnji prodor obkoljenih kolon JLA. Ljubljano je obiskal predsednik zvezne vlade **Markovič** skupaj z nekaterimi generali JLA. Slovenija je zahtevala prekinitev bojev in umik enot JLA v vojašnice, nasprotna stran pa je vztrajala pri izpustitvi ujetnikov in deblokadi vojašnic.

1. julij 1991

Nadaljevala se je blokada vojašnic JLA, iz katerih je prebegnilo vse več vojakov. Uničeno je bilo skladišče streliva in orožja TO na Črnem vrhu. Oklepna kolona z Medvedjeka se je ponoči premaknila proti Dolenjski, TO pa jo je preusmerila v Krakovski gozd. Okrog letališče Brnik so bile močne detonacije, Slovenijo pa so preletavala letala in helikopteri JLA.

Vir: fototeka Vojškega muzeja Slovenske vojske

Slovenske sile so zavzele mejni prehod Karavanški predor. V Cankarjevem domu v Ljubljani so potekale novinarske konference, ki jih je organiziral minister za informiranje **Jelko Kacin** in na katerih je na stotine tujih novinarjev vsak dan prejelo sveže informacije o najpomembnejših dogodkih.

2. julij 1991

Avtor: Vojški muzej Slovenske vojske

Vojaške akcije JLA so se nadaljevale in stopnjevale. Letala JLA so napadla vse pomembnejše radijske in televizijske oddajnike ter pretvornike na Nanosu, Krvavcu, Kumu, Boču in Pohorju. Raketirana je bila Kočevska Reka. JLA je obstreljevala Ljubljanski grad. Istega dne so enote TO v Krakovskem gozdu napadle jugoslovansko oklepno kolono in jo porazile. TO je zavzela mejni prehod Šentilj. Nemški zunanji minister **Hans Dietrich Genscher** se je med vojno

za Slovenijo in kasneje v mednarodnih krogih močno trudil v slovensko korist. Tega dne sta se predsednik predsedstva RS **Kučan** in zunanji minister **Rupel** srečala z njim v Beljaku. Srečanje je pomembno okrepilo diplomatska prizadevanja Slovenije po končanju agresije.

3. julij 1991

Boji so se nadaljevali: v Krakovskem gozdu je bila JLA poražena, na Gorenjskem in Štajerskem so bili mejni prehodi in stražnice v slovenskih rokah. JLA je kritično situacijo skušala reševati z dodatnimi okrepitvami. Vendar so bile s pogumno obrambo dolenjskih enot TO večinoma ustavljene že pri vstopu v državo. Tudi zato so bili preostanki enot JLA v Sloveniji v času pred brionskim sporazumom strateško v vseh pogledih v podrejenem položaju.

4. julij 1991

Notranji minister **Bavčar** je izdal ukaz za zavarovanje meje. V Slovenijo so prispeli številni avtobusi z materami vojakov iz Jugoslavije, v Mariboru pa je poveljnik vojašnice še vedno grozil s smrtjo vsem vojakom, ki bi se vdali. Vsi mejni prehodi v Sloveniji so bili pod nadzorom TO. Jugoslovansko predsedstvo je zahtevalo vzpostavitev prvotnega stanja na meji, kljub temu da so se enote JLA ponekod že umikale (Gornja Radgona, Dravograd), drugje pa še vedno grozile (Rakek, Novo mesto, Vrhnika ...).

Avtor: Tone Stojko, hrani: Muzej novejšje zgodovine Slovenije

5. julij 1991

Na Vrhniki je JLA napadla enote TO. Do streljanja je prišlo tudi v vojašnici v Novem mestu. Vse enote JLA so se vrnile na svoje izhodiščne položaje, razen na Brniku. Slovenijo so še vedno preletavali vojaški helikopterji in letala. **Peterle** je odpotoval v Bruselj na pogovore s predstavniki Evropske skupnosti.

6. julij 1991

Zaradi številnih izzivanj JLA je bila situacija še vedno skrajno napeta. V zbirnih centrih se je množilo število vojakov JLA, ki so se predajali slovenskim enotam.

7. julij 1991

Avtor: Arhiv MO RS

To je bil zadnji dan intenzivnejših vojaških spopadov na Slovenskem. Ponoči so letala in helikopterji jugoslovanskega vojaškega letalstva preletavali slovensko ozemlje. JLA je imela v vojni za Slovenijo 48 mrtvih in 116 ranjenih. Enote TO so zajele 2.663 jugoslovanskih vojakov, 3.090 pa jih je prebegnilo na slovensko stran. Od 22.000 vojakov jih je JLA izgubila več kot četrtino. Slovenska TO je imela 5 mrtvih in 44 ranjenih, slovenska policija pa 4 mrtve.

JLA je zajela le enega častnika TO. Iz slovenske TO ni nihče prestopil v JLA. JLA je začela vojno tehnično in številčno močnejša. Zaradi pomanjkanja oborožitve slovenska TO ni bila sposobna mobilizirati več svojih pripadnikov. Ob koncu vojne se je slika obrnila v slovensko korist, saj je bilo zaradi zaplenjenega orožja in opreme že 5. julija 1991 oboroženih 35.300 slovenskih vojakov, ki so skupaj s policijskimi silami branili mlado slovensko državo.

Srbski voditelj **Milošević** se je zato namesto za centralizacijo in unitarizacijo jugoslovanske države pod srbsko nadvlado odločil za oblikovanje »Velike Srbije«.

Brionska deklaracija

7. julija 1991 so se na Brionih na pobudo Evropske skupnosti in njenega glavnega pogajalca **Hansa van den Broeka** na posebni konferenci zbrali predstavniki Republike

Autor: Joco Znidaršič

Slovenije, Republike Hrvaške in predstavniki federacije. V slovenski delegaciji so bili **Milan Kučan, Lojze Peterle, Dimitrij Rupel, France Bučar** in **Janez Drnovšek**. V zameno za premirje so od slovenskih oblasti zahtevali odlog nadaljevanja postopkov osamosvajanja za več mesecev. Brionsko deklaracijo je 10.

julija kljub pomislekom podprla tudi slovenska skupščina. 18. julija 1991 je jugoslovansko predsedstvo sprejelo odločitev, da se poražena JLA v roku treh mesecev v celoti umakne iz Slovenije.

Cerkev na Slovenskem v času vojne za Slovenijo

Cerkev na Slovenskem je delila skrbi in prizadevanja slovenskega naroda. Zavzemala se je za uveljavljanje človekovih pravic, za versko svobodo, za svobodo in enakopravnost slovenskega naroda ter njegovo samostojnost. Storila je vse, da bi mednarodna javnost izvedela resnico o dogodkih v Sloveniji. **Papež Janez Pavel II.** ter večina škofovskih konferenc z vsega sveta so ob agresiji na Slovenijo izrazili solidarnost s slovenskim narodom, podprli prizadevanja za njegovo svobodo in se obračali na vlade v svojih državah, naj se zavzamejo za Slovenijo. Vodstvo Cerkve in njeni pripadniki so se doma, v zamejstvu in po svetu na vse mogoče načine vključevali v prizadevanja za konec vojne in čimprejšnje mednarodno priznanje Slovenije.

Ustanovno zasedanje Svetovnega slovenskega kongresa

V času razglasitve samostojne Slovenije in agresorskega napada JLA je v Cankarjevem domu v Ljubljani potekalo ustanovno zasedanje Svetovnega slovenskega kongresa, ki so se ga udeležili rojaki s skoraj vsega sveta. Namesto slavlja in veselja ob razglasitvi samostojnosti so udeleženci občutili vso krutost razmer v tedanji Jugoslaviji. Svojevrstna dodana vrednost medijsko dobro pokritega kongresa pa je bila v tem, da je bil njegov namen tudi informirati skupnosti in države, iz katerih so udeleženci prihajali, o dogajanju v Sloveniji. Udeleženci so pomagali celo pri prevajanju poročil tujim časnikařem in sodelovali pri pripravi resolucij proti napadu na Slovenijo.

Ustanovitev **Svetovnega slovenskega kongresa**, navzočnost rojakov z vsega sveta, njihova podpora in obveščanje svetovne javnosti prav v dneh razglasitve samostojne slovenske države in začetka vojne za osamosvojitve je v veliki meri pripomogla k pridobivanju simpatij za Slovence v spopadu z jugoslovansko armado. Slovenci v zamejstvu in po svetu so s svojo angažiranostjo, solidarnostjo in vsestranskim sodelovanjem pomembno podprli procese demokratizacije in osamosvajanja Slovenije ter prizadevanja za mednarodno priznanje.

Dan, ko smo dočakali suverenost

Umik JLA je bil izveden v treh mesecih, 25. oktobra 1991 se je pod nadzorom slovenskih oboroženih sil zadnji vojak JLA vkrcal na trajekt, ki je nato v noči zapustil slovenske ozemelske vode. Republika Slovenija je postala suverena država.

Avtor: Vojški muzej Slovenske vojske

Avtor: Srdjan Živulović/Bobo

Avtor: Srdjan Živulović/Bobo

Zmaga v vojni za Slovenijo je bila veličastna. Eden od ključnih Demosovih ciljev, osamosvojitve Slovenije, okrog katerega se je oblikovala široka narodova, državljanska in deloma tudi politična enotnost, je bil dosežen. Slovenci doma, v zamejstvu in po svetu smo dihali in delovali za skupen cilj.

Avtor: Joco Žnidaršič

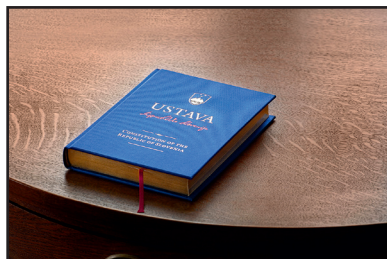
Med pripadniki slovenskih obrambnih sil je kljub pomanjkanju orožja in tehničnih sredstev prevladovala visoka bojna morala, v obrambo so bili vključeni tudi vsi podsistemi civilne obrambe, ki so slovenskim oboroženim silam zagotavljali logistično podporo. Odpor je bil preko Koordinacijske skupine dobro voden, obstajala je jasna struktura vodenja in poveljevanja. Ta je zagotavljala učinkovitost slovenske vojske in policije, po drugi strani pa preprečevala morebitne kršitve mednarodnega vojnega prava.

Mednarodno priznanje

Prizadevanja za mednarodno priznanje samostojne in neodvisne države Republike Slovenije so se nadaljevala. Prve države, ki so nas priznale, so bile: Hrvaška (26. junij 1991), Litva (30. julij 1991), Gruzija (14. avgust 1991), Latvija (29. avgust 1991), Estonija (25. september 1991) in Ukrajina (12. december 1991). Odločilna je bila decembrska napoved Nemčije, da bo 15. januarja 1992 priznala samostojno in neodvisno državo Republiko Slovenijo. Sledile so vse članice EU, nekaj mesecev kasneje pa tudi Ruska federacija in ZDA. Maja 1992 je Slovenija postala članica OZN.

Z novo ustavo v tretje tisočletje

Skupščina Republike Slovenije je 23. decembra 1991 sprejela slovensko ustavo. Republika Slovenija je postala samostojna, neodvisna in suverena država s sodobno demokratično ustavno ureditvijo.

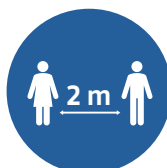
Avtor: Simon Anšec

Informacije o cepljenju pridobivajmo
iz zanesljivih virov.

NALEZIMO SE
DOBRIH
NAVAD

CEPIMO SE

Obiščite www.cepimose.si

IZBRANA LITERATURA IN VIRI

- Bavčar, I. (2011). Dvajset let potem. V: Dvajset let samostojne Slovenije= Twenty Years of Independent Slovenia. / Zver, M. (ur.). (2011). Ljubljana, Brusej: Inštitut dr. Jožeta Pučnika, Inštitut dr. Janeza Evangelista Kreka, Evropska ljudska stranka.
- Bučar, F. (1995). Ujetniki preteklosti. Ljubljana: Miheleč.
- Bela knjiga slovenske osamosvojitve: nasprotovanja, ovire, izdaja (2013). Ljubljana: Nova obzorja.
- Dmrovšek, J. (1996). Moja resnica. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Fassino, P. (2003). Per passione. Milano: Rizzoli.
- Friš, D. (ur.). (2001). Demosov zbornik. Časopis za zgodovino in narodopisje 72, zvezek 3-4, Maribor: Univerza v Mariboru in Zgodovinsko društvo v Mariboru.
- Ferenc, M., Hadalin, J., Babič, B., (ur.). (2011). Osamosvojitve 1991: država in demokracija na Slovenskem v zgodovinskih razsežnostih. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Jambrek, P. (1992). Ustavna demokracija. Ljubljana: DZS.
- Jambrek, P. (2017). Ustanovitve Slovenije. Ljubljana: Inštitut Karantanja, Inštitut Nove revije.
- Janša, J. (1992). Premiki: nastajanje in obramba slovenske države 1988 - 1992. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Janša, J., Borštnar, I., Tasič, D. (2013). 25 let pozneje. Ljubljana: Karantanja, Nova obzorja.
- Kladnik, T. in drugi (2011). Vojaška obramba Slovenije 1990-1991. Ljubljana: Defensor.
- Korošec Kocmur P., Kocmur B. (2012). Slovenci po svetu v času osamosvajanja Slovenije: zbornik ob 20. letnici samostojne Slovenije. Ljubljana: Izseljensko društvo Slovenija v svetu.
- Omerza, I. (2013). JBTZ: časi poprej in dnevi pozneje. Ljubljana: Karantanja.
- Nikolić K., Petrović V. (2012). Rat v Sloveniji: Dokumenta Predsedništva SFRJ 1991. Tom II (jun - jul 1991). Beograd: Institut za savremenu istoriju.
- Pesek, R. (2007). Osamosvojitve Slovenije: ali naj republika Slovenija postane samostojna in neodvisna država? Ljubljana: Nova Revija.
- Pesek, R. (2012). Osamosvojitvena vlada: kako so gradili državo. Celovec: Mohorjeva.
- Peterle, L. in drugi (2005). Živel hočemo v suvereni državi slovenskega naroda. Celje: Celjska Mohorjeva založba.
- Prebilič, V., Guštin, D. (ur.). (2008). Osamosvojitve Slovenije. Priročnik za učitelje osnovnih in srednjih šol. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Pučnik, J. (2003). Izbrano delo. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Perovšek, J. in drugi (ur.). (2002). Slovenska osamosvojitve 1991: Pričevanja in analize. Zbornik. Ljubljana: Državni zbor Republike Slovenije in Zveza zgodovinskih društev.
- Roter, Z. (2013). Padle maske: od partizanskih sanj do novih dni. Ljubljana: Sever & Sever.
- Rupel, D. (1992). Slovenstvo kot politično prepričanje. Ljubljana: Kres.
- Rupel, D. (1992). Skrivnost države: Spomini na domače in zunanje zadeve 1989-1992. Ljubljana: Delo – Novice.
- Rupel, D. (1994). Čas politike. Ljubljana: DZS.
- Rupel, D. (2013). Negotovo življenje 176. Članice OZN: Negotovo življenje Slovencev od avstrijskega cesarja, srbskega kralja in jugoslovanskega maršala do Demosa in stricev iz ozadja; od narodnega vprašanja nacionalne države, evropskega poslanstva in morebitnega novega koncepta. Ljubljana: Nova obzorja.
- Slivnik, D. (1991). Sto osamosvojitvenih dni. Ljubljana: Delo.
- Spletna stran Enciklopedija slovenske osamosvojitve, Nova univerza: <https://enciklopedija-osamosvojitve.si/>
- Tomšič, F. (2010). Od stavke do stranke. Ljubljana: Nova obzorja.
- Valič Zver, A. (ur.). (2006). Petnajstletnica slovenske osamosvojitve. Seminar za učitelje. Zbornik prispevkov. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Valič Zver, A. (2019). Jože Pučnik: Oče slovenske države/Father of the Slovenian State, Ljubljana: Študijski center za narodno spravo.
- Valič Zver, A. (2013). Demos: Slovenska osamosvojitve in demokratizacija. Maribor: Znanstvenoraziskovalni inštitut dr. Franca Kovačiča, Študijski center za narodno spravo.
- Velezldaja Slovenije: razorožitev teritorialne obrambe RS maja 1990: zbornik dokumentov in pričevanj (2011). Ljubljana: Nova obzorja.
- Vojna za Slovenijo (2014). Ljubljana: Nova obzorja.
- Zver, M. (ur.). (2004). Pučnikova znanstvena in politična misel: zbornik referatov in razprav. Ljubljana: Nova obzorja.
- Zver, M. (ur.). (2011). Dvajset let samostojne Slovenije=Twenty years of Independent Slovenia. Ljubljana: Inštitut dr. Jožeta Pučnika, Inštitut dr. Janeza Evangelista Kreka.
- Zver, M. (2019). 30 let zvestobe Sloveniji. Ljubljana: Nova obzorja.

»Jugoslavije ni več. Zdaj gre za Slovenijo.«

dr. Jože Pučnik, 23. 12. 1990

Aktualni seznam dogodkov in praznovanj
ob 30. obletnici samostojne in neodvisne
Republike Slovenije je dostopen na:

www.gov.si/slovenija30